

Олена ПИПИЧ,
директорка гімназії №5
Шепетівської міської ради,
спеціаліст вищої категорії,
старший вчитель

Марина ЛЕБІДЬ,
заступниця директора

Інна БАЧИШИНА,
практичний психолог

Зміни почали із себе

*Десь засвітилась ЗІРКА-ДОЛЯ,
І закружляло вир життя –
Тремтіння, сором, море болю...
«И» – літера, що випала з вірша.
Орнамент – «чорне» і «червоне»,
Сміливий погляд, крок хиткий.
Остання чи найперша спроба –
Будь поряд... Ні! Я не слабкий!?
Ламаю кригу, рвуся в небо,
«И» – наче мій двійник.
Вважають, що таких не треба..?
І по житті – я – МАНДРІВНИК!*

Марина Лебідь

Працюючи з дітками з особливими освітніми потребами, намагаємось не забувати слова В.О.Сухомлинського: «Нещасна, знедолена природою... маленька людина не повинна знати про те, що вона – малоздібна, що в неї – слабкий розум. Виховання такої людини повинно бути в сто разів ніжнішим, чуйнішим, дбайливішим». Учень з особливими освітніми потребами, вчителі й інші учні мусять стійко триматися і протистояти багатьом викликам, що з'являються в загальноосвітній школі з моменту, коли дитина з ООП починає в ній навчатися.

Включення таких дітей в єдиний загальноосвітній простір - це незворотний і закономірний процес на сучасному етапі розвитку освіти. Виходячи з цього, педагогічний колектив нашої школи у 2017/2018 навчальному році активно відгукнувся на освітні потреби громади міста в забезпеченні рівних прав на здобуття освіти дітей з ООП.

Ми почали зміни з себе...Психологи та антропологи, спостерігаючи поведінку індивіда в групі, часто роблять паралелі з тваринним світом. Так, Мілтон Олсон, Енжелес Еррієн, Шерон Уоррен в своїх книгах та лекціях подають приклади з життя гусачої зграї, які є для нас, людей, прикладом мудрості, людяності і моралі. На цих прикладах будувала свою діяльність наша команда супроводу.

Урок перший. Розмаहुючи крилом, кожен птах в зграї створює підйомну силу для всіх інших птахів, що летять слідом за ним. Політ клином на 71% збільшує ефективність польоту зграї в порівнянні з можливостями окремого

птаху. Так і наш колектив, рухаючись в одному напрямку, теж, опираючись один на одного, зміг спільно швидше та легше досягнути своєї мети.

Урок другий. Коли гуска випадає з клину, вона відчуває наскільки важко одній боротися з опором повітряного потоку. Тому вона повертається назад в клин, щоб скористатися перевагами підйомної сили, яка створюється птахами, що летять попереду. І дійсно, на шляху тільки неочікуваних моментів, але завжди поряд є колеги, які ведуть нас туди, куди ми хочемо потрапити, і будемо з готовністю приймати їх допомогу і допомагати іншим.

Урок третій. Коли гуска, яка веде зграю, втомлюється, вона вертається в останні ряди, а інша займає її місце на чолі клину. Надзвичайно важливим є розподіл відповідальності при виконанні складних завдань і спільне лідерство завжди є взаємовигідним. Не один рік роботи з дітками з ООП підтверджує важливість кожного члена команди, особливо важливим є взаємодопомога та взаємозаміна вчителя і асистента вчителя.

Щодень стикаємось з новими викликами і напрацьовуємо все більше досвіду і мудрості. І тепер точно переконані, що в інклюзивній школі має бути створена своєрідна мережа підтримки. Усі працівники та адміністрація школи, усі, хто працює з дитиною з ООП, допомагають одне одному, обмінюються знаннями, намагаються максимально використовувати всі ресурси для досягнення головної мети - реалізації дитиною її потенційних можливостей. Забезпечення цих умов потребує уникнення стереотипів та оволодіння новими формами роботи всіма учасниками педагогічного процесу.

А ще у нас було бажання досягти поставленої цілі, і ми почали формувати такі звички:

- брати відповідальність на себе;
- боротися за те, що нам необхідно;
- бути дисциплінованими;
- бути вдячними.

І основне «щастя як пріоритет» - оскільки речі, яким ви приділяєте увагу в процесі досягнення мети, повинні бути для вас важливими. Не витрачайте час на те, що виснажує вашу енергію, змушує бути вічно втомленим і злим. Станьте людиною, яка прагне щастя і може ним ділитися.

Інклюзія вимагає неабияких зусиль від усіх сторін, і навіть в цьому випадку успіх не гарантовано. Як сказала

Кері: «Справжня інклюзія можлива в ідеальному світі ... але ми, безумовно, не живемо в ідеальному світі». Інклюзія сповнена сюрпризів, і далеко не всі ці сюрпризи приємні. Іноді здається, що інклюзія створює більше проблем, ніж розв'язує – але ми можемо вчитися на минулих помилках і враховувати їх під час наступної спроби.

Коли нам розповідають історії успіху людей, то часто забувають про подробиці або ті маленькі кроки, якими людина йшла до своєї мети, обмежуючись лише констатацією факту успішності й знаменитості. Але чи ми знаємо про моменти, коли лідери сумнівались? Або не вірили, що в них вийде? Ці деталі найчастіше залишаються за кадром великих і прекрасних легенд. Але доволі часто вони і є тією ниткою, яка вплітає фрагменти успіху в єдину композицію життя.

Нерідко люди, які не приходять до своїх цілей, бояться приймати ризиковані рішення і не вірять у свій успіх. Однак, неприйняте рішення закриває одночасно декілька дверей. Але ми про це ніколи не дізнаємось, бо вирішили не перевіряти, а діяти і у Вас є можливість побачити що з цього вийшло! Отож, хочеться наголосити на основних кроках для вчителів у їх роботі, без яких просто неможливо досягти успіху в роботі з дітьми з ООП.

Крок 1. Вивчайте і ще раз вивчайте! Немає двох однаково схожих дітей з ООП, навіть з однаковою нозологією. Здобування інформації щодо особливостей дитини і їх характеристик допоможе вдало витримувати різні виклики: більшість учнів з ООП потребує більше часу на виконання завдань, збирання матеріалів і на перехід з одного завдання до іншого; кожна зміна в оточенні учня може збільшити рівень неспокою, спричинити складну поведінку чи агресію; слід дотримуватися розкладу дня і уникати раптових змін; потрібно моніторити і редагувати щоденний розклад занять в залежності від потреб і змін; використовувати просту і звичайну мову комунікації, говорити повільно і відповідним темпом; завжди слід шукати можливість, щоб похвалити учня за добре виконане завдання чи поведінку, за те, що пробував виконати завдання.

Крок 2. Батьки і педагоги – найважливіше взаємоджерело інформації про дитину: про поведінку і дії дитини кожного дня, про зміни настрою, про способи заспокоєння і переключення; про емоційний фон і як він впливає на працездатність і комунікацію дитини; про те, що подобається дитині робити - хобі, інтереси.

Налагоджуючи контакт з батьками, потрібно зрозуміти, чому вони часто не бачать проблеми в поведінці та розвитку дитини, чому не прислухаються до рекомендацій

педагогів та бувають не готові отримати допомогу фахівців. Тут універсальний спосіб – розповісти про успіхи дитини.

Взаємодія педагогів з батьками дітей з ООП забезпечує отримання комплексних, скоординованих, гнучких і потрібних послуг, покликаних поліпшити функціонування дитини як в освітньому закладі, так і вдома.

Крок 3. При організації навчального класу слід враховувати специфічні вразливі й індивідуальні риси свого учня, адже дитина повинна почувати себе комфортно в класі. Жодне захворювання не віднімає в людини творчих здібностей, кожен може згенерувати нову ідею. Тож є те, що варто створювати разом усім учням, а спиратися краще на сильні сторони кожного з них. Дитина з ООП має вчитися у «зоні найближчого

розвитку», тобто робити те, що їй цікаво, але поки що неможливо опанувати без підтримки. Завжди звертайте на це увагу.

Крок 4. Слід підготувати інших учнів, визначити суспільні цілі для учнів з ООП і їх однолітків. Діти з ООП на перших порах мають багато труднощів в стосунках з іншими людьми (належать вони до тріади розладів), що є причиною того, що їм важко встановлювати і підтримувати стосунки. Однак при відповідній допомозі, можуть співпрацювати з однолітками і встановити довготривалий контакт. Часто забуваємо, що заохочення стосунків з однолітками є важливою частиною роботи з дитиною з ООП. Зосереджуємося на тому, щоб дитина отримала відповідні знання, забуваючи про стосунки з однолітками.

Аби дітям з ООП покращити функціонування в суспільстві, маємо їх навчити налагоджувати взаємини з іншими людьми, комунікувати. Дії, спрямовані на підтримку стосунків з однокласниками, не повинні бути агресивні, не повинні провокувати, не повинні бути дискримінації чи агресії по відношенню до дітей з ООП. Для цього повинне бути відповідне навчання однолітків з класу. Одна з таких тактик - це створення «кола приятелів», групи відповідальних однолітків, котрі будуть опікуватися учнем з ООП. Обираємо емпатичних, чутливих однолітків, котрі будуть здатні створити модель поведінки, що будуть обережні від залякування і надокучливості. Цю тактику варто реалізувати і поза школою.

Пам'ятаймо, що вчитель є відповідальним за створення відповідного середовища для учнів з ООП. Отже, першочерговим завданням є постійне спостереження і вирішення поточних проблем, залучення вузькопрофільних спеціалістів з метою вирішення проблем і питань, що накопичуються. Спочатку слід спробувати зрозуміти причину появи труднощів, не оцінюючи, для того, щоб допомогти учню з ООП.

Крок 5. Загальноосвітня школа - це середовище, в якому учень з ООП зазвичай отримує безліч подразників. Часто банальні ситуації навчальні і суспільні можуть бути причиною складної поведінки, напруги й агресії. Це і неможливість передбачення наступності подій; або не розуміння порад учителя; інтеракції з однолітками; невідповідне освітлення в класі; надлишок звукових подразників; аромат духів, їжі і багато інших..

При виникненні складної поведінки вчитель повинен щоразу поспостерігати за оточенням і подіями, а також проаналізувати ситуацію, що могла бути причиною такої поведінки. Це допоможе в майбутньому запобігти уникненню таких проблем.

Злість здебільшого проявляються в трьох етапах різної довжини. Учні з ООП рідко можуть повідомити, що в даний момент знаходяться під впливом стресу, що зараз їм щось бентежить. Окрім того, слід зауважити: рідко трапляється так, що криза проявляється без причини, а вправний асистент може розпізнати і запобігти напад злості, що наближається. Часто це зразок поведінки, який попереджає про те, що зараз можливий зрив. Запобігання цьому через застосування відповідних методів і стратегій є найбільш вдалою технікою. Дуже важливою є допомога учневі навчитися керувати своїми емоціями, навчити його як виражати свої потреби відповідним способом, що формуватиме модель поведінки у складних ситуаціях і уникнення гострих негативних проявів в майбутньому.

Крок 6. Ваше ставлення до особи з ООП є ключем до результативності в роботі і до здатності вирішувати складні ситуації. Слід вірити у свого учня і поважати те, що всупереч всім складнощам, він старається так, як може, у свій спосіб. Підтримуйте його, заохочуйте!

“Почніть робити те, що потрібно. Потім робіть те, що можливо. І ви раптом виявите, що робите неможливе”, – писав Св.Франциск Асизський.

*Наше «Я» - завжди відкрите,
Але голочками вкрите...-
Щоб нарівно говорити,
Щоб дитину зрозуміти.
Щоб підтримать, не зламати,
Щоб усмішку дарувати,
Внутрішні наші питання
Обривали поривання!
Подив, страх, бажання втечі,
«Я - здоровий!» - било в плечі.
Крок один, а потім другий -
Я вже свій, зника напруга!
«Я» моє – лише зі мною,
Ми готові бути з тобою.
У нас досвід, поривання,
Кожний день ідуть змагання...
Не з тобою, а у русі,
Поряд, впевнено - МИ ДРУЗІ!
ТИ, як Я - слід розуміти,
Навчимося спільно жити!*

Марина Лебідь

Крок 7. Подбайте про власне фізичне та психічне здоров'я. Якщо вам не вистачить сил витримати погляд дитини з ООП, її запитання, реакцію - це посилить її стан занепокоєння та безпорадності. Ваше завдання - створити безпечний простір, у якому б дитина відчула близькість. То ж формуймо потенціал власних ресурсів: присутність тут і зараз, час і простір для себе, турбота про тіло, присутність в процесі, підтримуючі реалістичні думки, розуміння своїх пріоритетів, вміння сказати “ні”, мої дії, які дають радість,

відчуття прогресу, посильні дії згідно моїх цінностей та в сфері мого впливу, баланс “рух-спокій”, природа.

Крок 8. Максимального ефекту можна досягти, якщо буде прослідковуватися єдина стратегічна лінія у діяльності педагогічного, дитячого та батьківського колективів.

Хоча ми маємо невеликий досвід в питанні формування інклюзивного простору, однак переконалися, що плюси від запровадження інклюзивної освіти однозначно є, і вони стосуються не лише дітей з ООП. Спільне навчання приносить чимало користі для всіх школярів. Дітям з особливими освітніми потребами таке навчання дає передусім досвід соціального життя. Адже спільне навчання формує позитивне ставлення до своїх однолітків, сприяє отриманню навичок адекватної соціальної поведінки, дає змогу повніше реалізувати потенційні можливості розвитку і навчання. Водночас у здорових дітей формуються певні важливі моральні якості, бо саме таке навчання сприяє формуванню у них толерантності до фізичних і психічних проблем однокласників, розвиває почуття взаємодопомоги і бажання до співпраці.

*Будь господарем власної долі,
Все до смаку - і цукор, і сіль.
Сила думки вагома доволі,
Лиш тоді коли в тебе є ціль!
Коли ти у знайомій стихії,
Коли грози веселка здола,
Коли місця нема іронії,
Коли праця - це промінь тепла!
Жити слід, не впускаючи «треба»,
Бачить сонце, веселку і небо!
Все сприймати без шкал і помилок,
Рівні всі - виключаймо «училок»...
Ми ж жінки, ми - стихій берегині,
Ми - емоцій безмежні струмки,
Ми - маленькі, та мудрі богині,
Ми - крилаті і вічні думки.*

Марина Лебідь